

Knjiga gospode zdravstvenih službenika 1500-1530 / Libro deli signori chazamorbi 1500-1530 / The book of the gentlemen health officials 1500-1530

Doričić, Robert

Source / Izvornik: **Acta medico-historica Adriatica : AMHA, 2023, 21, 335 - 337**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:919348>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of
Medicine - FMRI Repository](#)

Zlata Blažina-Tomić, Vesna Blažina, Zdravko Šundrica,
Nella Lonza (prir.)

Knjiga gospode zdravstvenih službenika 1500-1530 / Libro deli signori chazamorbi 1500-1530 / The book of the gentlemen health officials 1500-1530

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne znanosti u
Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2021.

Knjiga gospode zdravstvenih službenika 1500. – 1530 / Libro deli signori chazamorbi 1500-1530 / The book of the gentlemen health officials 1500-1530 zauzima značajno mjesto.

Nedavno okončana pandemija virusa COVID-19, usporedno sa znanstvenim fokusom koji je primarno bio usmjeren na pronalazak djelotvornog cjepiva, (re)aktualizirala je znanstveni interes i prema istraživanju pošasti koje su u prošlosti zadavale snažne demografske udarce na Starome kontinentu, ali i globalno. Očekivano, uza zamjetan broj znanstvenih skupova s ovom središnjom temom, povećano zanimanje rezultiralo je brojnim znanstvenim i stručnim publikacijama povijesnomedicinskog karaktera, koje su tematizirale pandemije/epidemije u prošlosti. Među takvima, *Knjiga gospode*

Izdavač je ove višejezične publikacije objavljene 2021. Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Izdana je kao 14. svezak nakladničkog niza Posebna izdanja, tj. serije *Monumenta historica Ragusina*.

Navedeni već u samome naslovu knjige, zdravstveni službenici bili su nositelji javnozdravstvenih mjera u Dubrovačkoj Republici, a vodili su svakodnevnu evidenciju o protukužnim mjerama. Prvi pouzdani podaci o izboru ovih javnih službenika datiraju u 1390. pa se smatra da je upravo u Dubrovniku utemeljena i prva zdravstvena služba u Europi. Stoga je objava ove knjige ne samo važan doprinos historiografiji javnog zdravstva Dubrovačke Republike, osobito uzme li se u obzir manjak izvornih vrela o protukužnim mjerama u prvoj polovici 16. stoljeća, već je knjiga važna i s aspekta razumijevanja prošlosti javnoga zdravstva i izvan nacionalnih okvira.

Kao što je istaknuto u *Uvodu*, riječ je o jedinoj knjizi zdravstvenih službenika koja je sačuvana cjelovita, druge su izgubljene ili sačuvane fragmentarno. Ova publikacija donosi revidirani transkript spomenute arhivske knjige. Naime, ovaj je vrijedan arhivski izvor već prije bio predmetom stručne i znanstvene evaluacije, a njegov je prvi transkript objavio Zdravko Šundrica (1915. – 1995.), arhivist Državnog arhiva u Dubrovniku. Za ovo je izdanje Nella Lonza revidirala Šundričin transkript i priredila kazalo osobnih i zemljopisnih imena. Uz osnovni korpus, koji čini transkript izvornika, treba istaknuti da publikacija sadrži dvojezičnu uvodnu studiju i napomenu priređivača na hrvatskom, odnosno na engleskom jeziku.

Uvodnu studiju potpisuju Zlata Blažina-Tomić (1926. – 2021.) i Vesna Blažina. Zlata Blažina-Tomić pomno je analizirala sadržaj ovoga vrela u vrijeme izrade doktorske disertacije, a rezultati njezina istraživanja objavljeni su prvotno u autoričinoj knjizi *Kacamorti i kuga: utemeljenje i razvoj zdravstvene službe u Dubrovniku* (Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2007.). Zajedno s Vesnom Blažinom, ista je autorica u knjizi *Expelling the Plague: The Health Office and the Implementation of Quarantine in Dubrovnik, 1377-1533* (Montreal, Kingston: McGill – Queen's University Press, 2015.), sada na engleskom jeziku, široj čitateljskoj publici omogućila uvid u razvoj protukužnih zdravstvenih mjera na području Dubrovačke Republike od 14. do 16. stoljeća.

U nastavku *Uvoda* dan je tehnički opis ovog arhivskoga vrela. Jezik rukopisa primarno je talijanski, uz nekoliko upisa na latinskom jeziku. Arhivska knjiga sastoji se od 236 folija pisanih u dva dijela, teksta sprijeda, *A recto*, i tek-

sta straga, *A tergo*. Prednji dio rukopisa, *A recto*, koji ima 101 list, sadrži zapisnike o ulasku ljudi u Dubrovnik, katkad uz upis mjesta iz kojih dolaze i njihova zanimanja te ulaska njihove robe s kopna ili mora, tako da je taj dio izniman izvor za istraživanje dubrovačke gospodarske prošlosti. Stražnji dio rukopisa, *A tergo*, na 135 listova sadrži originalne pisarske zapise sudskih procesa koji su zdravstveni službenici vodili protiv prekršitelja javnozdravstvenih protukužnih mjera nakon epidemije kuge 1526. – 1527., jedne od najrazornijih, koja je uzrokovala gubitak od skoro 25.000 stanovnika Dubrovnika. Sudski se postupci provode nad prekršiteljima iz svih slojeva tadašnjega dubrovačkog društva, a dosuđene kazne mogle su biti prilično rigorozne s distinkcijom kazni pučana u odnosu na kazne određene dubrovačkim patricijima. Iz predstavljenog se vrela iščitavaju detalji o ulozi Senata prema suzbijanju pošasti, o razvoju funkcije i načinu biranja protukužnih službenika, organizaciji rada pod njihovom ingerencijom, odnosu liječnika prema pošasti i oboljelima, o provođenju protukužnih mjera i otporu građana prema njima, načinu odnošenja prema ozdravljenicima te o odnosu prema grobarima koji su pripadali najsiromašnijem sloju društva.

Iz historiografske perspektive svakako je važna informacija da se u ovoj knjizi bilješke unose svaki dan, čime se dobivaju iznimno vrijedne informacije upravo o spomenutoj epidemiji kuge, zbog čega je ova publikacija nezaobilazan izvor za bolje razumijevanje dubrovačke svakodnevice u prvoj polovici 16. stoljeća uopće.

Iščitavajući stranice zapisa dubrovačkih zdravstvenih službenika iz današnje perspektive, lako se možemo složiti s konstatacijom u završnim retcima uvodne studije kako su u vrijeme netom okončane pandemije „...naše zebnje i strahovi (bili, op. a.) vrlo slični onima u Dubrovniku prije skoro petsto godina, a ni mjere obrane nisu se znatno promijenile sve do razvoja cjepiva“.

Polazeći od Grmekove tvrdnje da je karantenska uredba jedna od najvećih dostignuća srednjovjekovne medicine, jasno je da je Dubrovačka Republika s punim pravom ubilježena u svjetsku povijest, i to ne samo medicinsku, kao prva država na svijetu koja je u drugoj polovici 14. stoljeća (1377.) osmislila i primijenila karantensku odredbu. U tom kontekstu, *Knjiga gospode zdravstvenih službenika 1500. – 1530.* važan je doprinos ne samo hrvatskoj nego i svjetskoj (medicinskoj) historiografiji.

Robert Doričić

